THE COORDINATES OF THE HUMAN IDEAL AND THE SPIRITUALIZATION OF THE NATIONAL THROUGH CULTURE IN VASILE PÂRVAN

Claudiu Holdiș
PhD Student, Technical University of Cluj-Napoca, North University Center of Baia Mare

Abstract: The moral and metaphysical order represent important coordinates in the philosophy of history promoted by Vasile Pârvan. The human ideal has several components implemented in the line of becoming a nation. The values are assumed and projected by Pârvan in the area of human society. Everything referring to the duty to the city, the spiritualization of the nation, the educational act and the Thracians' belief in immortality.

Keywords: metaphysical order, moral orders, stoicism, human ideal, spiritualization of the nation

Perioada în care a trăit şi a creat Vasile Pârvan este una caracterizată de mari transformări şi marasme politico-sociale naţionale şi internaţionale. Este o etapă a revoluţiilor în toate domeniile societăţii omeneşti, elementele înnoitoare impunându-se uneori cu destulă greutate, mai ales în societăţile conservatoare. Tânărul stat român va fi prins la rândul lui în acest şuvoi al dinamicii revoluţionare profund transformatoare, generatoare de caracteristici subordonate modernităţii. Elita politică românească urmărea salturile realizate de un Occident evolutiv economic şi superior tehnologic. Erau paşi făcuţi în direcţia unui capitalism adulat şi zeificat de unii intelectuali români. Alţii, dimpotrivă doreau ca societatea să evolueze şi să se transforme într-un mod propriu, fără împrumuturi masive occidentale. Intelectualitatea românească se afla în faţa unor mari provocări naţionale după momentul Marii Uniri din 1918.

Pârvan încearcă scoată în evidenţă trăsătura unei epoci furibunde din punct de vedere social, politic şi istoric. Fără istorie, drumul unei naţiuni spre modernitate este o tentativă anevoioasă şi încărcată de dificultate. Poporul român trebuie să-şi consolideze identitatea şi să facă faţă unor noi provocări de ordin superior. Individul este parte componentă a unei societăţi aflată în plină transformare. Tocmai acest proces, parte a unei deveniri este surprins de către istoricul şi gânditorul nostru. El a transpus forma idealului uman într-o concepţie proprie, analizându-l din mai multe perspective, între care cea etică şi socială au preeminenţa. Totul a fost prezentat în conformitate cu propriul său crez. A încercat conturarea idealului uman într-o manieră proprie de istoric şi filozof. Au fost luate în considerare şi caracteristicile destul de complexe ale epocii sale. Pârvan este influenţat în definirea şi reprezentarea idealului uman şi de concepţiile filozofiei antice, în special ale stoicilor. La Pârvan binele şi frumosul devin o unitate cuprinzătoare la nivelul interiorităţii individului. Pe linia stoicilor, la Pârvan, omul trebuie să accepte cu resemnare momentul implacabil al morţii. Apoi, el nu îşi pune speranţa într-o altă viaţă şi nici nu mocneşte într-o ură profundă îndreptată împotriva zeilor, care l-ar fi nedreptăţit astfel. Omul doreşte să atingă orizontul nemuririi, să străbată veacurile şi epocile, dar deocamdată este conştient că acest lucru îi este interzis. Viaţa lui este mărginită în spaţiu şi timp, dar profundă, datorită a ceea ce Pârvan numeşte sinritmie creatoare. Idealul uman conţine elemente ale existenţei, acestea nefiind aşezate într-o anumită ordine. Unul dintre aceste elemente se dovedeşte a fi esenţial. El este responsabil cu unul dintre multiplele aspecte ale fenomenului spiritualizării societăţii şi prin extensie, a întregii naţiuni. Este vorba de datoria faţă de societatea în care omul evoluează şi a cărei parte componentă este. Aici însă, potrivit lui Pârvan există o identificare destul de

nefericită a sufletului cu trupul în care trăieşte. Trupul este sinonim cu materia inertă şi amorfă, lipsită de dinamismul acţiunii cultului Ideii. Pe cale de consecinţă, cultul Ideii se pierde în vâltoarea raţionalismului trivialist modern, care se răspândeşte cu paşi repezi în societatea românească. Se impune în cultura românească o conştientizare a fiinţei şi nu îndrumarea acesteia înspre ceea ce Pârvan numeşte românizarea feroce pe calea „vegetativului etnografic". El propune în faţa raţionalismului acaparator, acţiunea de constantă umanizare, care va genera cadrul necesar pentru dezvoltarea culturii creatoare româneşti subliniază Pârvan. Cultul Ideii şi umanizarea constantă sunt componente ale idealului uman în concepţia lui Pârvan. Avem de-a face cu o esenţiala apropiere de coordonata eternului omenesc, a personalităţii creatoare, existente în cadrul fiecărei naţiuni. Acest lucru va aduce cu sine implementarea simbolului veşniciei în fiecare segment al vieţii naţionale. Există personalităţi acordate la linia metafizică a Cosmosului. Aceste personalităţi creatoare existente în fiecare palier al ştiinţei sau al societăţii noastre sunt adevăraţi profeţi ai adevărului. Doar aceştia vor avea viziunea devenirii, transpusă în formă „transcedental-ritmată romană", adresată întregii lumi[1]. Există în acest sens o adevărată încleştare de forţe, al cărei singur scop, este „spiritualizarea vieții marelui organism social-politic și cultural creator care e națiunea"[2]. Mijloacele întrebuinţate în acest scop în viziunea lui Pârvan, sunt cele cu caracter social-cultural. Punctul de plecare îl constituie idealismul național.

Idealismul uman general promovat de Pârvan se sprijină pe spiritul de libertate, absolut necesar naturii umane. Realitatea istorică ne înfăţişează suma doctrinelor vechi ale unei epoci. Există un curent de gândire care îşi găseşte aplicabilitatea pe scena politică în formula conservatoare. În cadrul acesteia era îngrădită maniera revoluționară a elementului de noutate. Situaţia aceasta este de natură a descuraja orice încercare de evoluţie şi de transformare. Pentru Pârvan existența înseamnă de fapt luptă, iar aceasta este o teribilă consumatoare de resurse. Omul nu este dispus să depună efort în acest sens. Dorinţa sa este aceea de a păstra linia vieții „într-o inerție cât mai deplină, până la lipsa de ritm a morții"[3]. Omenirea în marea ei majoritate este cufundată într-o inerţie de sorginte biologică. Conservatorismul societăţii omeneşti îşi spune cuvântul şi îşi afirmă puterea. Există o adevărată scufundare în obiceiuri, tradiții, datini şi legi, toate tributare vechiului. Revoluţionarii noilor atitudini nu îşi vor găsi locul, pentru că vechiul reprezintă „inertizare prin pietrificare" şi este total neprimejdios pentru om[4].

Libertatea spiritului nu poate exista în cadrele atotputerniciei trupului, adică a biologicului. Gândirea liberă şi acordarea acesteia la coordonatele cosmice nu se poate realiza într-o societate dominată de materialismul economic, social, istoric. Modernitatea înseamnă capitalism. Acesta este sinonim cu profitul, dar şi cu munca. Modernitatea mai înseamnă şi socialism. Acesta aduce cu sine un soi de egalitarism. Capitalismul aparţine occidentului şi are propriile lui reguli. Mai mult, capitalismul ignoră toate idealurile promovate de către intelectualitatea aliată cu marile mase, pe care de altfel le-a şi animat[5]. Este o situație social politică în interiorul societăţii existente pe care Pârvan o condamnă. După Pârvan, din punct de vedere spiritual, omenirea în marea ei majoritate, se află într-o epocă primitivă, asemănătoare celei de dinainte de inventarea focului. Şi acum ca şi atunci se caută libertatea fie ea individuală fie pe grup. Or aceasta nu se poate constitui într-un scop în sine. Avem de-a face cu un mijloc sau un instrument rudimentar, transformat într-un țel nebulos și puţin

[1] Vasile Pârvan, *Idei și forme istorice,* Editura Cartea Românească, București, 2003, p. 50;
[2] Ibidem;
[3] Vasile Pârvan, *Ideile fundamentale ale culturii sociale contemporane,* în *Arhiva pentru știință și reformă socială,* an 1, nr. I, 1 aprilie 1919, București, p. 2;
[4] Ibidem;
[5] Vasile Pârvan, *Idei și forme istorice,* Editura Cartea Românească, București, 2003, p. 34;

realizabil[6]. Mai mult, primii oameni apăruți, nu au reprezentat cu nimic mai mult în comparație cu alte vietăți ale regnului animal. Cu o singură precizare: apariţia „conștiinței de societate". Este vorba de ajutorarea reciprocă, mai ales în ceea ce priveşte căutarea resurselor şi rezistenţa în faţa pericolelor. Apar astfel primele semne ale unei datorii sociale. Evoluția sufletului omenesc „de la antropoid la om e evoluția sentimentului social, de la socializarea vieții biologice la socializarea valorilor"[7]. În această avalanșă care pare a te cuprinde pe neașteptate, își face apariția un „idealism etico-social" la Pârvan. În cadrul acestuia avem accentele unui „umanism viabil". Este un areal unde avem ca punct central libertatea spiritului caracteristică aferentă naturii umane şi care se află în legătură directă şi nemijlocită cu realitatea istorică care îl generează şi îi conferă existenţa în sine[8]. Este părerea lui Vasile Vetişanu, unul dintre cercetătorii care s-au aplecat asupra operei lui Pârvan. Istoria este aşadar punctul de început al elementului evolutiv omenesc. Pentru Hegel, omul este nedeterminat, fiind astfel liber să-şi configureze şi să-şi construiască cum doreşte propria sa natură. În modernitate, pentru Fukuyama natura dorinţei omeneşti nu are o poziţie şi evoluţie liniară şi previzibilă[9]. Aceasta se schimbă frecvent, în funcţie de anumiţi factori istorici şi culturali. Coordonata aceasta a naturii dorinţei omeneşti prezintă o instabilitate pe linia devenirii şi este imposibil să creionăm liniile unui tipar sau a unei predicţii[10].

În modernitatea înconjurătoare şi Pârvan subliniază acest lucru, progresul se află în aria de acţiune a științelor, în special ale fizicii şi ale chimiei. Asistăm la descoperiri şi invenții tehnice care îşi aduc un imens aport în ceea ce priveşte îmbunătăţirea vieţii. Totul se află în plin proces de sistematizare cu ajutorul matematicii. Aşadar chimia, fizica şi matematica au creat maşinismul modern şi tehnica. Toate acestea au condus la consecinţe complexe şi au transformat societatea omenească. În primul rând industria este cea care îşi impune interesul major şi din punct de vedere tehnic, dar mai ales financiar. În al doilea rând există consecinţe complexe pentru anumite clase sociale. Astfel, populația de la țară migrează spre orașe. Muncitorimea ca şi nouă clasă socială îşi intră în drepturi, iar marxismul începe să o ia în evidenţe. Viaţa muncitorimii este presărată de greutăţi nesfârşite datorită condiţiilor mizere de trai şi de muncă. Totul se realizează în numele unei producții cât mai mari şi al profitului. În al treilea rând, capitalismul evoluează şi se dezvoltă repede de la simplu la complex, acceptând aceste jertfe de proporții nebănuite. De aici el va organizat viața economică. În al patrulea rând, reacția nu se va lăsa aşteptată. Marxismul doreşte transformarea societăţii în chip radical. Marea luptă socialistă este pe cale să înceapă. Ea şi-a adunat în jurul ei resursa umană dornică de schimbare, dar neajutorată financiar şi economic. Acest lucru nu contează atâta vreme cât entuziasmul preia oarecum controlul[11]. Şi în sfârşit în al cincilea rând, socialismul și capitalismul aduc cu sine exacerbarea dorinței de a trăi a oamenilor. Dorinţa de a trăi conţine în sine valoarea pozitivă a vieții și sănătății. Valoarea negativă este aferentă suferinței și morții. Omul în această epocă a industrializării masive şi a capitalului, vede altfel viaţa în general. Capătă încredere în el, încearcă în mod activ să se regăsească pe sine într-un mod complet. Cel puţin aceasta este una dintre trăsăturile pe care Pârvan încearcă să le scoată în evidenţă. Omul însă crede în mod eronat că poate să supună nu numai natura. El se încrede în puterile sale, care au la bază acumulările ştiinţifice, şi încearcă să acceadă mai departe în orizontul nemuririi. Or acest lucru îi este interzis. Viaţa, existenţa în sine, valorile sunt valori transistorice subliniază Stern. Ele au o independenţă

[6] Vasile Pârvan, *Ideile fundamentale ale culturii sociale contemporane,* în *Arhiva pentru ştiinţă şi reformă socială,* an 1, nr. I, 1 aprilie 1919, București, p. 2;
[7] Ibidem;
[8] Vasile Vetișanu, *Vasile Pârvan idealul uman şi valorile vieții,* București, Editura Albatros, 1983, p. 35;
[9] Francis Fukuyama, *Sfârşitul istoriei şi ultimul om*, Bucureşti, Editura Paideia, 1994, pp. 61-63;
[10] Ibidem;
[11] Ibidem;

absolută şi o evoluţie care nu depinde de epoci și civilizații[12]. Valorile transistorice sunt de fapt existenţiale. Stern le distinge de cele instrumentale care au caracter istoric. Între cele două, există o strânsă legătură. Cele două tipuri de valori sunt puncte de referinţă supraistorice și formule cu caracter obiectiv. Valorile sunt esenţiale şi vor da măsura proiectului transistoric al existenţei[13]. Același Stern va înscrie pe linia valorii instrumentale superioare tocmai civilizaţia tehnico-ştiinţifică. Pentru el, ea reprezintă un mijloc deosebit de important situat în cursul istoriei menit a înlătura necazul, boala şi suferinţa individului. Tipul acesta de civilizaţie nu are menirea în accepţiunea aceluiaşi Stern, de a prelungi viaţa[14]. Pentru el viața și sănătatea sunt valori ale omenirii, dar nu singurele de acest fel în ordinea importanţei.

Pârvan, se convinsese şi intuise că omul va accepta cu braţele deschise binefacerile lumii tehnologiei. Aceasta însă va putea fi foarte greu stăpânită, iar creatorul ei nu i se va putea împotrivii. Pârvan este adeptul „idealului prometeic" transpus în accepţiunea de salvare şi răscumpărare a individului. Acum, în condiţiile acestei ere tehnologice, el nu-și mai găseşte locul. Noile coordonate ale acestei ere sunt capitalismul industrializat şi profitul. Omul a rămas pe undeva suspendat. Trebuie să-şi reconsidere valorile şi să-şi regândească însăşi existenţa şi idealul său, al vieţii sale. În centrul existenţei proprii, individul este nevoit să-şi schimbe şi reconsidere idealurile, sistemele de valori întru totul observă Pârvan. Istoricul şi gânditorul nostru intuise spiritul epocii tehnologizate dar şi alienarea individului. Consideraţiile lui Pârvan se opresc asupra metodei experimentale, care făcuse valuri în epocă. Ea fusese aplicată în toate domeniile vieţii dar şi în ramurile ştiinţei. Ea fusese introdusă repede căutându-se tipare şi legi, inclusive și în științele spiritului. Procesul acesta, puţin forţat, a dus la rezultate pe măsură. Asistăm la apariţia diferitelor specii de monism, care se bazează pe o linie unilaterală în ceea ce priveşte înțelegerea şi aprofundarea legăturilor dintre lumea înconlurătoare și individ[15]. Pârvan se opune curentelor de gândire ale vremii sale, pe care le condamnă fervent, deoarece se îndepărteză de centrul cosmic al devenirii individului şi a societăţii. În vizorul său stau pragmatismul și freudismul. Analiza lui Pârvan se opreşte asupra ştiințifismului și actualismului care sunt ridicate la rang de principii atotcuprinzătoare. Acestea au pretenţia de a explica absolut totul, drept pentru care le întâlnim în filosofia, politica și arta. În cadrul acestor procese complexe ale epocii, progresul spiritual, social-economic și real-estetic, se prezintă a fi pe deplin înţelese şi în totalitate descompuse în părţi componente. Rezultatul final este apoi prezentat unui public avid, care doreşte să creadă că puterea ştiinţei îşi spune în sfârşit cuvântul. Omul încearcă să-şi găsească propria identitate, fie şi cu ajutorul ştiinţei. Totul este biologism şi evoluționism. Acestea pot fi explicate cu mijloacele aflate la îndemână. Mijloacele sunt: adevărul obiectiv, cunoștințele clare și precise, cercetarea metodică a realităților. Instrumentele acestea, precum şi convingerea clară şi încrederea deplină în posibilităţile oferite de ele alcătuiesc crezul activității spiritual contemporane. În artă şi viața socială, există sistematizări doctrinale cărora li se conferă maxima încredere. Toate acestea se îndreaptă în aceeași direcție: „naturalism, realism, impresionism, modernism, expresivism, travailism"[16].

Pârvan se ridică împotriva concepţiei larg răspândite, potrivit căruia, idealul uman prezintă dependență faţă de factorul material și instinctual. Astfel, gânditorul roman, aduce în prim plan anumite aspecte metodologice ale raționalismului și teoriile evoluționiștilor. Acestea, se pretind autosuficiente pentru a construi societatea omenască viitoare, pornind de

[12] Alfred Stern, *La philosophie de l'histoire et le problème des valeurs*, Paris, C.D.U. , 1957, p. 165;
[13] Ibidem pp. 165-166;
[14] Ibidem;
[15] Vasile Pârvan, *Ideile fundamentale ale culturii sociale contemporane,* în *Arhiva pentru ştiinţă şi reformă socială,* an 1, nr. I, 1 aprilie 1919, București, p. 24;
[16] Ibidem;

la datele oferite de științele biologiei şi ale fizicii. Acum, importante în toate aspectele conferite, sunt pragmatismul anglo-saxon, „universalismul tehnic al educației poporului prin presă, biblioteci, muzee, școli, fixe și de extensiune, care au devenit adevărate fabrici spirituale, organizate întocmai după sistemul de producere și dare în circulație a bunurilor materiale”[17]. Pârvan se ridică împotriva tuturor acestor concepţii, care caută să înţeleagă şi să explice viața, existenţa individului, prin prisma pragmatismului sau a instinctului subconștient. Este cu totul surprinzător, cum epoca reclamă atâta realism, adevăr, sinceritate, toate acestea congruente fiind cu științifismul contemporan. Toată omenirea se află sub stăpânirea acestora, iar încrederea în el este maximă[18]. Puterea cercetării, a științei, a solidarității democratice sunt sistemele de referinţă la care se raportează umanitatea . La toate acestea se mai adaugă și concepția pozitivistă, care se impusese peste tot. Acesta este cadrul ultra ştiinţific în care caută să evolueze şi să se regăsească idealul uman. Viața individului începe să fie supusă unei analize de factură ştiinţifică prin intermediul principiilor freudiene. Apoi rezultatele sunt aduse la cunoştiinţa publicului. Sunt promovate cu obstinenţă ştiinţifică segmentele ale vieţii însăşi. Tot omenescul este supus analizei ştiinţifice. Totul este descompus şi fiecare element este analizat şi sistematizat. Savantul avea acum puterea deplină iar încrederea îi era acordată într-un mod direct şi nelimitat. Oamenii deveneau încrezători în puterea nelimitată a ştiinţei. La Pârvan idealul omului este compus din elementele omenescului. Viața în sine este împletită cu mai mult omenesc. Scopul vieții, potrivit gânditorului român, este însăşi viaţa ca esență şi care se ridică împotriva morții. Este vorba de spiritul care pornește împotriva materiei sau de ritmul care luptă împotriva inerției. Viața e o „potență energetic-spirituală quasi-infinită”[19]. Viaţa în sine se ridică deasupra materialului şi nu trebuie irosită sau pierdută în cadrul lucrurilor şi aspiraţiilor mărunte. Viaţa în sine, la Pârvan este asumată perspectivei spirituale şi cuprinde o uriașă intensificare a trăirilor şi energiilor cumulate în omenesc. Din acest punct de vedere, fiecare clipă a vieții omenești poate cuprinde „o eternitate de gânduri și sentimente”[20]. Valoarea vieții este tratată cu o anumită ignoranţă şi nepăsare chiar şi de către spiritele cu adevărat superioare, care uneori nu pătrund esenţa trăirii din perspectiva absolută. Scopul vieții presupune multiplicarea infinită a timpului. Timpul ni s-a dăruit nouă oamenilor să-l transformăn în scopul creării vieţii din viața pură, nemuritoare, imaterială[21]. Acesta trebuie să fie scopul adevăratei vieţi. În actualitatea modernă, observă cu amărăciune Pârvan, viața omenească este plină de preocupări materiale, „bănuieli, vorbărie, meschinării, rele dispoziții, boli, suferințe, somn și inerție”[22]. Astăzi, omul este lovit de o anumită inerţie generată de material, care îl determină să renunţe la trăire[23]. Pârvan fusese un adept al stoicismului, de aceea influenţele acestui curent filozofic se fac simţite în expozeul său. Marcus Aurelius, îndemna înspre o seriozitate a gândirii în primul rând. Apoi era adeptul realizărilor prin muncă şi echitate. Ajutorarea semenului reprezintă un alt principiu al împăratului filozof[24]. Individul trebuie să

[17] Ibidem p. 24;
[18] Ibidem;
[19] Ibidem p. 28;
[20] Ibidem;
[21] Ibidem;
[22] Ibidem;
[23] „Incomparabilul *Carpe diem* al vieții intens spirituale e o Fata Morgana a vecinicului «mâine» și omul putrezește încă în plină viață, ceea ce e mai odios decât chiar moartea năpraznică aruncată orbește de soartă și lovind în cei mai buni” (Ibidem p. 28);
[24] „Liniștea se instaura astfel în jurul și în interiorul tău, dacă vei săvârși orice activitate, cu gândul că este cea din urmă din viața ta și vei părăsi orice neglijență, patimă care abate de la rațiune, orice prefăcătorie, iubire de sine și nemulțumire împotriva rânduielilor destinului” (Epictet, Marcus Aurelius, *Manual.Către sine,* București, Editura Minerva, 1977, pp. 84-85);

fie împăcat cu el însuşi[25]. Aceasta este calea pe care ne îndeamnă și Pârvan să o urmăm. Scopul unei vieți virtuoase trebuie să-i apropie pe oameni, atrăgându-i înspre latura constructivă. Gândul în sine și meditația nu au o valoare foarte mare, potrivit doctrinei stoice. Dimpotrivă acestea duc spre o latură negativă, în sensul alunecării spre nemultumuire, frustrare. O ființă rațională puternică aduce cu sine „statornicie și chibzuință, bunăvoință prietenească față de oameni, supunerea de bunăvoie față de zei”[26]. Idealul uman promovat de Pârvan, înalță individualitatea pe cele mai înalte culmi. Gândul pesimist este o erezie, care macină nemilos principiul vieții însăşi. Potrivit lui Pârvan scopul și sensul vieții este de fapt lupta dusă împotriva morții, a nefiinţei. Nepăsarea este elementul negativ care trebuie eradicat. Afirmarea creatoare a vieții, reprezintă perpetua ridicare spirituală. Îndoiala înseamnă lașitate[27].

Pentru Pârvan domeniul educaţiei este unul care cuprinde o mare complexitate şi reprezintă un element constitutiv al idealului uman. În interiorul acestuia găsim o sumedenie de elemente din aproape toate compartimentele cunoaşterii. Aşadar, educaţia în sine presupune creativitate, variate metode, receptivitate, posibilitatea proiecţiei mentale, totul mergând până la realizarea acţiunii practice, concrete. Pârvan a fost magistrul care, a promovat o anumită filozofie a gândirii proiectată asupra domeniului educaţiei, delimitând etapele acestuia: reflecţie, metodă, acţiune. Potrivit opiniei sale, gândirea atotstăpânitoare are momentul de preemţiune şi determină faptele, pentru ca mai apoi dinamica acţiunii să se constituie într-o finalitate. Educaţia are nevoie de anumite premize de ordin filosofic. Din perspectiva pragmatismului, Peirce, își impusese teoria sa în epocă, iar lumea o acceptase foarte repede. Vorbim totuși de o epocă în care, capitalismul își impune în mod vertiginos orientările. Potrivit lui Peirce, noi oamenii, trebuie să ne gândim care sunt consecințele de ordin practic pe care le atribuim obiectului conceptului nostru în propriile noastre reprezentări. Abia după ce am făcut acest lucru, ideea noastră asupra consecințelor, constituie „ansamblul conceptului nostru despre obiect”[28]. Astfel, orice expresie cu sens, poate fi transformată fără probleme în regulă de acțiune, pentru că orice astfel de expresie cu sens poate fi transformată într-o propoziție condițională. Sensul imprimat de Peirce ar fi că, numai dacă sunt îndeplinite anumite condiții, un anume tip de fenomen poate să aibă loc, iar expresia are sens „doar dacă poate fi transformată sub această formă”[29]. Lucrurile sunt exact așa cum ne-au fost date, iar esența lor este aceea care ni se relevă în diferitele situații ale vieții noastre. În acest sens, lucrurile nu pot fi situate mai sus de percepțiile noastre sau de experiențele noastre. Ele nu sunt în ipostaza de a fi ceva independent de gândirea umană[30]. Astfel, lucrurile reale „sunt regularități ale experienței noastre”, iar lucrurile ireale „sunt iregularități”. Pârvan a fost contemporan cu Peirce, cunoscându-i probabil acestuia destul de bine se pare, teoria pragmatică. Un alt contemporan al lui Pârvan, Freud, va așeza la temelia

[25] Ibidem p. 85;
[26] Ibidem pp. 97-98;
[27] „Ce e însă a trăi? E singura realitate sublimă la care poate aspira omul: este eternizarea vieții prin toate mijloacele energiei omenești, întru ritmul spiritual; este biruința împotriva morții; este vecinicia în crearea noastră, adecă armonizarea noastră cu cosmicul, purtător în esența lui a vieții nepieritoare”. „[…]fiece neluptă e necreare, e dezertare de la demnitatea umană. Oamenii care nu sprijină viața în ei înșiși și în aproapele lor sunt apostați și ei otrăvesc societatea, trădează viața, sprijină moartea” (Vasile Pârvan, *Ideile fundamentale ale culturii sociale contemporane,* în *Arhiva pentru știință și reformă socială,* an 1, nr. I, 1 aprilie 1919, București, p. 28);
[28] Anton Hügli, Poul Lübcke, *Filosofia în secolul XX,* București, Editura All Educațional, 2008, p. 30;
[29] Formularea specific pragmatistă ar fi următoarea: „condițiile B1....Bn trebuie să fie controlabile prin acțiuni ale noastre, de exemplu prin efectuarea de experimente” (Ibidem). Cu alte cuvinte, dacă realizăm o anumită acțiune, vom avea parte de un anumit rezultat, iar dacă „dorim sau avem nevoie de un anumit rezultat, îl putem obține acționând în maniera corespunzătoare. Știința înseamnă putere” (Ibidem p. 31);
[30] Ibidem;

vieții individului inconștientul și libidoul. Inconștientul „care poate produce efecte”[31] reprezintă o lege a gândirii freudiene. Freud va impune o metapsihologie. Va promova o psihologie care merge dincolo de psihologia clasică, integrând „inconștientul, precum și aspectele dinamice ale conflictelor intrapsihice pe care nevrozele i-au permis să le perceapă și să le aprofundeze”[32]. Inconștientul, preconștientul și conștientul reprezintă modelul spațial al lui Freud. Preconștientul ridică adevărate obstacole, pentru a se putea apăra de reprezentările din inconștient, care par gata să pună la cale o adevărată invazie. Reprezentările din inconștient nu cunosc „nici negația, nici îndoiala”[33].

În cadrul instituțiilor de învățământ, universitatea reprezintă pionul principal. Ea este suprema deschidere înspre spiritualitatea formatoare de caractere științifice. Așteptările în ceea ce o privește sunt enorme, dar ea trebuie să fie în legătură neîntreruptă cu viața și societatea omenească. Ea trebuie să sprijine tot avântul înspre formarea tinerilor și să cunoască tocmai nevoile și dorințele acestora[34]. Spiritul creator individual este esența unui sistem de învățământ performant, prin care se poate participa la soluționarea unora din marile probleme ale umanității. Spiritul acesta liber trebuie să existe oriunde. De existența lui depinde libertatea gândului. Mergând pe aceeași linie, Pârvan vorbește despre noutatea spiritului. Acesta, pentru a exista are nevoie de libertate. Libertatea în sine potrivit lui Pârvan, are nevoie de condiţii specifice pentru a se dezvolta şi evolua. Ea nu este specifică turmelor din regnul animal, care au nevoie de conducere și disciplină. Libertatea se poate dezvolta în şcoală, găsindu-se mai ales la cei chinuiţi de gândurile creaţiilor şi sfâşiaţi de întrebările existenţiale[35]. Spiritul epocii sale, lansase printre altele ideea socialistă a culturalizării marilor mase de muncitori[36]. Marxismul intrase pe deplin în drepturi cu entuziasm şi avânt. Pârvan consideră acest lucru nepotirvit. Pentru că nu se poate crea şi dezvolta un geniu prin „fabricile de cultură, care sunt Universitățile și Academiile”[37]. Acest imbold pierde din ce în ce mai mult teren. „Pontifii înțelepciunii dogmatizate” aşa cum îi numeşte Pârvan pe profesori, îşi recunosc neputința. Discipolii lor sunt „docili papagali și niște gelatinoase nevertebrate etice”[38]. Şcoala, are misiunea ei. Aceasta nu are nimic de a face cu aspectele mecanice, militariste și triviale specifice uniformizării gândului și creaţiei. Misiunea ei este de a forma şi dezanimaliza indivizii capabili de muncă şi de creaţie[39]. Școala se află situată între două mediane, reprezentate de idealul uman de viață și realitatea socială nemijlocită. Pentru Pârvan, arată Vasile Vetișanu școala este creatoare de personalități, de care societatea are nevoie într-o asemenea epocă. Idealul uman de viață trebuie să se caracterizeze prin libertatea de acțiune a individului, prin dezvoltarea aptitudinilor sale[40]. Potrivit lui Pârvan, o mare primejdie pentru spiritele tinere o reprezintă menţinerea dogmelor vechi în şcoală şi

[31] Jean Pierre Chartier, *Introducere în psihanaliza lui Sigmund Freud,* București, Editura IRI, 1998, p. 120;
[32] Ibidem;
[33] O astfel de reprezentare „poate transmite întregul său cuantum de investire altei reprezentări; prin mecanismul condensării ea poate să-și apropie investirea multor altora; astfel, nedatate, ele scapă cronologiei și îmbătrânirii” (Ibidem p. 121);
[34] „Azi, subliniază cu amărăciune Pârvan, avem apreciatori de artă, avem cunoscători de vinuri și de cai de rasă, dar n-avem prețuitori de suflete noi. Nu vezi pe nimeni bucurându-se, fiind fericit că în mulțimea purtătorilor de ghiozdane de școală a găsit un anarhist al legilor actuale ale gândului, un neliniștit, un chinuit căutător de legi noi. Dimpotrivă, cel mai iubit între puii de oameni care se ridică spre conștiință proprie, e cel mai docil dintre memorizatorii înțelepciunii consacrate” (Vasile Pârvan, *Idei și forme istorice,* Editura Cartea Românească, București, 2003, p. 33);
[35] Ibidem p. 33;
[36] Ibidem p. 32;
[37] Ibidem;
[38] Ibidem p. 33;
[39] Ibidem;
[40] Vasile Vetișanu, *Vasile Pârvan idealul uman și valorile vieții,* București, Editura Albatros, 1983, p. 39;

interzicerea ieşirii din acest areal închis[41]. Școala trebuie să apuce într-o direcție caracterizată de lupta pentru un ideal uman[42]. Referindu-se astfel la comunitatea științifică contemporană lui, Pârvan trasează un contur al acesteia, reieșind în mod clar tributul acordat cu larghețe dogmatismului. Istoricul român trasează liniile tabloului epocii sale, din care nu vor lipsi anumite accente din care transpare neputința de a schimba ceva. Un prim aspect se referă la întrebările sufletului omenesc referitoare la continuitatea istorică a gândirii omenești, cercetarea realului, căutarea adevărului, înțelegerea frumosului, poziția față de lume și viață. Apoi, individul are întrebări legate de selecția naturală a talentelor și geniilor, înnobilarea scopurilor vieții sociale, politice, naționale[43]. Răspunsul la aceste întrebări trebuie să-l dea școala[44]. Marile îndemnuri ale lui Pârvan se vor reflecta cu prisosință în ceea ce privește tineretul. Tinerimea românească este obligată să urmeze calea aspră a însușirii culturii românești, cu idealurile căreia trebuie să se familiarizeze, acestea fiind subsumate experienței veacurilor. În caz contrar, e bine de știut că păcatele sociale se reflectă la în toate instituţiile unui popor[45]. Semnalul de alarmă este astfel tras, mai ales în preajma înfăptuirii Marii Uniri. Istoricul, dorește acum să își afirme crezul său adânc săditîn lacrimile unui popor fărâmițat de vremuri și imperii. Vorbind de experiența veacurilor trecute, Pârvan arată că aceasta se va sedimenta în conștiința tinerimii dornice de a cunoaște. Condițiile istorice sunt entuziaste, iar Pârvan aproape că exultă, atunci când vorbește despre înfăptuirea marii uniri a tuturor românilor într-un singur stat. Istoricul nostru se pronunţă pentru dezvoltarea unei culturi de caracter „internațional-civilizator”[46]. În provinciile românești unite la 1918 trebuie instituite propriile instituții de cultură superioară, alături de aşezămintele noastre de muncă spirituală, de valori culturale universale. După 1918 se ridică noua Universitate de la Cluj. Ea reprezintă cea mai nouă formă de spiritualitate, care trebuie să ajute la modelarea noilor generaţii. De pe aceste poziţii, ea nu trebuie să copieze instituția similară din Regat. Deoarece din punctul de vedere al nivelului educativ, moral și social-cultural instituţia similară din România veche are ea însuși nevoie imediată de o amplă reformare în toată esența ei. Reforma este văzută ca începând de la clasa profesorilor, care este învechită şi slăbită. Apoi aceeaşi clasă este penetrată de elementul politic. Politica de partid îşi pusese şi aici amprenta, creând astfel consecinţe nefaste pentru procesul instructiv educativ de întinsă spiritualizare. Există persoane sprijinite politic opinează Pârvan, care au ajuns în corpul universitar şi care nu sunt demne de acesta. Aici Pârvan este mai actual ca oricând. Un alt palier al reformei este acela al organizării tehnice, științifice și didactice rămasă mult în urmă. Astfel, „o înființare a Universității din Dacia Superioară după chipul și asemănarea celor din Dacia Inferioară” nu poate să fie cu putinţă. Dacă se întâmplă însă, ne întoarcem în trecut, iar misiunea acestei instituţii superioare de învăţământ nu se va putea concretiza. În ceea ce îi privește pe profesori, aici trebuie să existe noi metode de recrutare. Deoarece, „o ocupare a locurilor de profesori cu docenții și profesorii actualmente oficial consacrați ca titulari în cele două universități cisalpine, fără un criteriu ideal de alegere, în afară de consacrarea arătată, ar fi o mare greșală”[47]. Imaginea și structura noii instituții de învățământ superior, trebuie să aibă ca model universitățile europene și americane. Recrutarea personalului să se facă pe baza unor principii superior științifice și etice. Nu sunt de alungat desigur profesorii integrii de la cele două universități din vechiul regat[48].

[41] Ibidem;
[42] Ibidem;
[43] Vasile Pârvan, *Idei și forme istorice,* Editura Cartea Românească, București, 2003, p. 35;
[44] Ibidem p. 36;
[45] Ibidem;
[46] Vasile Pârvan, *Universitatea națională a Daciei Superioare,* în *Luceafărul,* nr.6, 1919, p. 105;
[47] Ibidem;
[48] Ibidem p. 106;

Tinerimea are un rol principal în ceea ce privește destinele atât a culturii, cât și a națiunii. Potrivit lui Pârvan, accentul trebuie pus pe educația cu caracter național. Apoi, este o necesitate a extinderii acesteia în mod treptat, în sensul unei acumulări calitative în sfera mai largă a umanității[49]. Lui Pârvan, însușirea în mod pasiv ori mecanic a valorilor culturii, fără ca acestea să fie trecute prin filtrul discernerii proprii, i se părea ineficientă. Mai mult, această asimilare forţată este total lipsită de finalitatea socială[50]. Tocmai de aceea viitorii studenți își asumă din capul locului ideea potrivit căreia, ei reprezintă pe mai departe națiunea. În acest sens, colegiile reprezintă de fapt „mari laboratoare de educație etică, națională, civică, estetică". Președintele unui colegiu „va fi întotdeauna un profesor cu vastă experiență filozofică și practică a vieții, general omenești și naționale"[51]. Doar un mod colectiv de viață va fortifica forțele indivizilor, îndeajuns de mult pentru integrarea deplină în realitatea socială românească. Prin urmare, în colegii, viața socială „are ca scop formarea de oameni armonioși, frumoși nu numai trupește și intelectual, ci și etic și estetic"[52]. Educația, în special cea „etic-națională" și „estetic-națională" este urmărită prin „conversații și discuții libere, academice și peripatetice"[53]. Relaţia student-profesor are printre altele și explicarea amănunţită a rostului vieții individuale, sociale și naționale[54].

Universitatea are un rol de prim rang în dezvoltarea vieții naționale, potrivit gânditorului român. Fiecare om este nevoit şă-şi construiască un ideal constructiv de viață. Acest lucru nu poate fi posibil în afara unei etici care să corespundă cu principiile binelui şi ale adevărului, dar şi ale intereselor și aspirațiilor celor din preajmă, cu care omul activează în realizarea aceluiași scop subliniază Vetișanu[55]. Despre scop, Pârvan are a arăta că, acesta reprezintă o sumă cumulativă a tuturor realizărilor societăţii româneşti dar şi a celei general omenești. Toate acestea se vor aplica la realitatea socială și națională românească[56]. Pentru a-i pregăti pe tinerii, care reprezintă viitorul culturii și al națiunii românești, se impune o solidaritate a tuturor factorilor implicaţi în procesul educaţiei. Oferta de studii trebuie să fie una variată, mergând de la cele care se referă la bogăția națională în sensul realității economice şi până la cursurile teoretice și exercițiile practice care au în centru sufletul național și evoluția lui. Aici vorbim despre artă, știință, filosofie, tehnică şi multe alte domenii. Este astfel necesar să fie instituite prelegeri despre mythologie, ornamentică, etică, poezie, etnografie, istoria filosofiei, istoria artei, a științei, şi aşa mai departe. Universitatea are misiunea de a sublinia caracterul romanic al poporului nostru. De asemenea va creiona și prezenta problematica rivalității spirituale dintre noi și vecinii slavi care „ne împresură de toate părțile"[57]. Mai mult, fără a afișa un anume șovinism, se va ține vie solidaritate istorică și internațională cu lumea romanică. Apoi, se va căuta o „fructificare pe toate căile a aptitudinilor noastre deosebitoare față de vecinii neromani, o caracterizare din ce în ce mai pregnantă a însușirilor noastre originale". Astfel, „în concertul universal al culturii omenești, nota noastră deosebitoare" se va reliefa „cât mai clară, cât mai armonioasă și cât mai nobilă"[58]. Aceste sunt îndemnurile sau imboldurile date de Vasile Pârvan, care se adresează spiritului românismului și nu neapărat doar Universității de la Cluj.

Pârvan va încerca cu mijloacele sale, ale gânditorului şi istoricului să concretizeze anumite sisteme de referinţă în cadrul universului spiritual naţional. El vede procesul

[49] Vasile Vetișanu, *Vasile Pârvan idealul uman și valorile vieții,* București, Editura Albatros, 1983, p. 40;
[50] Ibidem;
[51] Vasile Pârvan, *Universitatea națională a Daciei Superioare,* în *Luceafărul,* nr.6, 1919, p. 107;
[52] Ibidem p. 111;
[53] Ibidem;
[54] Ibidem;
[55] Vasile Vetișanu, *Vasile Pârvan idealul uman și valorile vieții,* București, Editura Albatros, 1983, p. 41;
[56] Vasile Pârvan, *Universitatea națională a Daciei Superioare,* în *Luceafărul,* nr.6, 1919, p. 113;
[57] Ibidem;
[58] Ibidem;

educativ ca parte a unei imense spiritualizări, care se află în legătură directă liniile devenirii cosmice. Pentru Pârvan spiritulul este dinamic şi expansiv, conectat direct la energia cosmică. Biologicul este amorf şi lipsit de măreţie. Masele populare sunt reprezentate de biologic, dar acestea vor fi sugestionate de cultul Ideii. Ideea reprezintă spiritualul, forţa motrice care conferă dinamismul necesar tuturor indivizilor sau chiar epocii. Personalităţile sunt comparate cu clasa sacerdoţilor care slujesc Cultul Ideii şi care îl implementează în cadrul unei naţiuni. Procesul educativ este unul dificil şi îndelungat, iar cine nu rezistă în cadrul demersurilor sale va fi înlăturat. Pârvan va începe demersul său cu imaginea antichităţii pe care a cunoscut-o foarte bine. El doreşte transpunerea coordonatelor spiritualităţii în cadrele istoriei. El vrea să aduc în faţa ochilor contemporanilor devenirea măreaţă a poporului nostru. De aici, de la rădăcinile traco-greco-romane se vor găsi energiile necesar pentru devenirea naţiunii şi dezvoltarea ei. Momentele acestea sunt surprinse de către Pârvan în toată profunzimea lor, istoricul conştientizând momentul de cumpănă prin care trece poporul român. Istoricul şi filozoful nostru simţise noutatea şi importanţa momentului. În primul rând, atrăgea atenţia el, în cadrul dezvoltării unui popor, educaţia are un rol foarte important, deşi procesul acesteia este unul îndelungat şi lent, acumulările succesive trebuind să se decanteze într-un anumit ritm. Pârvan subliniase în permanenţă esenţa teleologică a educaţiei, aducând reflecţia filozofică a domeniului înspre modernitatea epocii. Filozofia educaţiei reprezintă pentru istoricul şi gânditorul român o anumită provocare, căreia i-a dat anumite răspunsuri, angajându-se în cadrul anumitor demersuri. Discursul său nu a fost dus la bun sfârşit datorită morţii sale premature. Există câteva sensuri şi nuanţe, pe care le vom evidenţia în cele ce urmează.

Idealul uman este indisolubil legat de o anumită solidaritate socială, care reise din preocupările tuturor în ceea ce privește treburile publice. Fiecare individ are datoria de a participa la viața publică, după modelul antichității greco-romane. Pârvan este adeptul acestui fel de a privi lucrurile. Indivizii unui oraş-stat sunt adevăraţi „eroi” ai antichității. Sufletul acestora se afla în deplină consonanţă cu aspirațiile celor mulți. De altfel binele comun este urmărit în toate acţiunile oamenilor de stat în antichitate. Binele comun este accentul central al eposului „geto-dac” sau al „celui grec”, „fie că e vorba de legendarul Burebista sau de eroii lui Eschil” opinează același Vetișanu[59]. Pârvan este adeptul modului de viață traco-greco-roman. Toţi indivizii componenţi ai acestor societăţi se bucurau de libertate, respectau o scară a virtuților. Sunt oameni liberi, asupra cărora cortegiul constrângerilor extreme nu putea fi aplicat. Este vorba de o bucurie a vieții, de respectul acordat virtuților. Este locul în care fiecare își aduce propriul aport, propriul talent și propria inițiativă în ceea ce privește destinele cetății. Cu toate acestea omul de rând este mult prea obosit, ocupat fiind să-şi câştige existența. El nu are întrebări existenţiale. Omul de rând e indiferent cu privire la rostul lui în lume. Lumea omului de rând nu e Cosmosul şi nici orizontul nemărginirii. Lumea omului este compusă din cei apropiaţi lui. Este vorba de cercul cunoscuților, al concetățenilor, al tovarășilor de ocupație. Este vorba de spațiul viu în care se poate manifesta fără grijă[60]. Ca și tipologie umană, la Pârvan se pare că omul superior, fie el artist sau om de știință, nu se deosebeşte din punctul de vedere al reflecțiilor sale asupra vieții, „de muncitorul ogoarelor ori păstorul turmelor”[61]. Omul de rând și chiar poporul în sine a realizat că, după trecerea marelui prag al morții toate sunt absolut necunoscute. În consecință, viața, el poate să și-o trăiască într-un mod mai plăcut. Din ea trebuie să lipsească gândurile melancolice, tristețile prelungite sau introspecţiile îndelungate. Există şi un îndemn desigur, şi este acela

[59] Vasile Vetișanu, *Vasile Pârvan idealul uman și valorile vieții,* București, Editura Albatros, 1983, p. 42;
[60] Ibidem p. 11;
[61] Obsevăm astfel că, „omul superior e și el, în aproape unanimitatea cazurilor, tot un meseriaș, afundat cu totul în specialitatea lui și tot așa de opac pentru gândul metafizic ca și un simplu plugar” (ibidem)

potrivit căruia, oamenilor nu le rămâne altceva de făcut decât să petreacă[62]. Petrecerea este integrată în cadrul marilor sărbători legate de ciclul anotimpurilor, sau cele care promovau munca și rodnicia ei. Exista un impediment, acela al faptului că poporul nu are timp să petreacă. El trebuie să muncească zi de zi până ce cade obosit și nu-și mai dorește decât odihna[63]. Parcă l-am auzi undeva pe sobrul Seneca spunându-ne că nimeni „nu îți va da anii înapoi, nimeni nu te va aduce pe tine înapoi la tine”[64]. În aceeași manieră continuă Seneca, viața scurtă și neliniștită este potrivită acelora care „uită de trecut, neglijează prezentul și se tem de viitor”[65]. Cu toate acestea, continuă Pârvan, poporul „are marea binefacere a sărbătorilor”. Aceasta înseamnă încetarea lucrului, jertfa adusă zeului şi petrecerea sau banchetul[66]. Iată că este vorba de întrunirea în vederea celebrării unui ideal de viață, aici solidaritatea fiind mai predominantă ca oriunde. Participanții la sărbătoare sunt toți împreună, au o anumită legătură de resort aproape intim. Ei sunt locuitorii sau cetățenii unei comunități, cu credința întăriră în viața care aici își urmează cursul. Gândul la clipa ultimă îl înspăimântă pe traco-roman, dar nu îl îngrozește iremediabil, prioritate având frumusețea vieții și rosturile ei foarte adânci. Sunt pe de o parte, influențele lui Seneca și ale stoicilor. Poporul este acela pentru care abstracțiile nu provoacă înfiorări metafizice. Poporul se bucură „de artă, arta lui simplă: muzică, teatru, procesiuni solemne, întreceri la jocurile atletice”[67]. Sentimentul hedonist își face și el apariția dar nu subjugă totul în trena sa. Sunt câteva lucruri, la care cetăţeanul dintr-un polis ţine foarte mult. Printre acestea se numără lauda, mustrarea, distingerea, condamnarea din afară. Toate acestea sunt elemnte indispensabile conținutului concret și viu al vieții intime al individului. Reacția societății la actele lui e singura măsură a propriului suflet. Omul ține să fie văzut: „e dealtfel un instinct derivat din însăși dorința noastră de nemurire”[68]. Potrivit lui Pârvan, „a fi observat e o nemurire în miniatură”[69]. Sentimentul hedonist nu se dezlănțuie furibund și nu degenerează în mod anarhic. Sărbătoarea este o evadare, o transpunere a solidarității, ca parte a idealului uman. Sărbătorile au fost „create de zei”. Sărbătorile sunt, „ca și munca orânduită, ca arta de a face pământul roditor, ca minunea de a crea focul care topește metalele, un dar al zeilor”[70].

[62] Ibidem p. 28;
[63] Ibidem;
[64] „Viața va înainta așa cum a început, nu se va întoarce și nu se va opri în loc; nu va scoate nici un zgomot, nu îți va atrage atenția asupra iuțelii sale. Se va scurge în tăcere; nu se va prelungi nici la porunca unui rege, nici la aclamațiile publicului. Așa cum a pornit din prima zi, așa va goni; nicăieri nu se va abate, nicăieri nu va zăbovi, care va fi rezultatul? Tu ești absorbit de treburi, iar viața zorește. Între timp, va fi aproape moartea, pentru care, vrei, nu vrei, trebuie să-ți faci timp” (Lucius Annaeus Seneca, *Despre scurtimea vieții. Despre viața fericită,* București, Editura Seneca Lucius Annaeus, 2014, p. 36);
[65] „(...)ceea ce-i chinuie, nu e lipsa lor de prevedere, ci nesiguranța pasiunilor care se transformă chiar în lucrurile de care se tem; adesea își doresc moartea pentru că le e frică de ea” (Lucius Annaeus Seneca, *Scrieri filosofice alese,* București, Editura Minerva, 1981, p. 65);
[66] „O sărbătoare nu e atât încetarea lucrului și odihna trupului, cât e jertfa făcută zeilor: o zi de lucru desființată în onoarea lor, pentru ca ei să binecuvinteze munca oamenilor. Căci zadarnic se ostenește omul, dacă zeul e potrivnic: el lovește cu nerodire tot ce a muncit, tot ce avrut să creeze muritorul. De aceea omul se purifică de petele muncii sale, se îmbracă în haine proaspete, se face cât mai frumos, pentru a fi vrednic de comunitatea cu zeul, în special concretizată prin jertfa la altar, din care o parte e a zeului, cealată e a muritorilor: la banchetul comun al zeului cu oamenii, aceștia trebuie să se apropie de zeu cât mai curați și mai frumoși. După Închinarea la zei, urmează petrecerea proprie a oamenilor: cântece și jocuri, ospețe copioase, mulțumire a simțurilor. La suflet n-au nevoie oamenii să se gândească: întâiu, pentru că acesta e grija zeilor, iar al doilea, pentru că degeaba ar face-o, tot nu pot ști și nu pot ghici nimic” (Ibidem p. 29);
[67] Ibidem;
[68] Ibidem;
[69] Ibidem p. 11;
[70] Ibidem p. 29; „În același timp sărbătoarea sau jocul „cere o anumită primitivitate copilărească a sufletului, care să facă din fiecare credincios un personaj foarte grav, incapabil de glumă asupra propriei acțiuni rituale, ori a propriului joc, un copil care să creadă că tot rostul vieții lui în acel moment e de a împlini strict conform tradiției ceremonia ori jocurile la care ia parte”(Ibidem)

Sărbătorile suscită și impun un caracter nobil, ele fiind un soi de răgaz menit a încununa munca. Din nou, sufletele și trupurile celor care muncesc își găsesc un refugiu plăcut în cadrul acestor momente festive. Același Seneca conturase un cadru asemănător, în sensul în care trebuie să-i „dăm sufletului odihnă", astfel acesta se „va arăta apoi mai bun și mai puternic", asemănarea fiind aceea cu a pământului roditor, care „nu se forțează, căci degrabă îl va istovi o rodire necurmată"[71].

Un popor trăieşte prin faptele precursorilor lui. Acestea sunt cu adevărat eterne şi se scufundă în dinamismul evolutiv-uman, iar de aici se revarsă asupra contemporanilor, prin intermediul personalităţilor. Pe de altă parte, sub ascendentul creatorilor de gânduri din epocile trecute, lumea contemporană este străbătută de energia vitală a Ideii. Aceasta se distinge după cum am văzut ca parte componentă a idealului uman. Ideea în sine stă la baza spiritualului şi stârneşte patimi, iluzii, apetituri, dărâmând preţiosul echilibru creat de inerţie. O primă coordonată spirituală, care trebuie cunoscută de către naţiunea noastră, aparţine modului de viaţă geto-dac şi legăturilor lor cu grecii. Este de fapt un mod de viață, cel prezentat de Pârvan, caracterizat prin adânca și ferma sedimentare a secolelor întregi de tradiție culturală.

Pârvan promovează în toate scrierile sale idealul creator ca și componentă strâns legată a personalității umane, în legătură directă cu universul spiritual. Idealul creator este sinonim cu creaţia spirituală omenească. Astfel, creația spirituală omenească trebuie privită dintr-o amplă perspectivă, aceea a originii, permanenței și continuității istorice. Datul istoric nu poate reprezenta singur elementul definitoriu pentru afirmarea unei națiuni. El singur nu are suficiente corelații pentru a impune o anumită supremație afirmatorie[72]. Istoria prezintă mărturii ale destinului multor popoare și culturi, relevând devenirea lor. Ea se va îndrepta astfel, și înspre neamul tracilor, făuritorii unei civilizații deosebite. Pârvan, asemenea lui Hașdeu, reînvie vremuri demult uitate, vremuri glorioase. Lucrarea lui V. Pârvan, Getica, este o monumentalitate a spiritului creator românesc. El reface și reconstituie cu meticulozitatea cercetătorului pasionat istoria , cultura și civilizația thraco-dacă, existentă pe aceste meleaguri. Pârvan ne vorbeşte de traci şi sciţi ca şi locuitori ai spaţiului carpato-danubiano-pontic[73]. Dar şi de relaţiile dintre geto-daci şi sciţi[74]. Pârvan și-a îndreptatatenţia către generația tânără. Ei i se adresează cu obstinație, atunci când vorbește despre lumea thraco-dacă. Cultul muncii devine o adevărată religie. Geto-dacii iubeau munca și beneficiile pe care aceasta le aducea. Ei iubeau viața și își venerau propria țară[75]. Thracii „nu se temeau de moarte, fiindcă nu credeau în ea", în sensul în care „sufletul omenesc nu poate muri". Pentru ei, „luptătorul căzut pe câmpul de bătaie merge în cer, la stăpânul trăsnetelor: Zbeltiurdos, Gebeleizis, Zalmoxis"[76]. Geto-dacii sunt stăpânii acestor meleaguri, pe care le umplu cu fiinţa lor[77]. Pârvan aduce în fața ochilor tinerei generații tablouri ale moravurilor, credințelor, miturilor geto-dace, toate reprezentând idealul creator. El privește cu un ochi critic epocile de înflorire sau decădere ale civilizației thracice de pe aceste meleaguri[78]. Cu grecii ei au realizat o adevărată simbioză culturală și religioasă. Thracii și grecii sfârșesc prin a se împrieteni. Thracii au văzut oraşele grecilor şi au cunoscut modul de viață al acestora. Viața grecilor era una marcată de sărbători și jocuri, închinate zeilor sudici[79]. Grecii au văzut la rândul lor

[71] Lucius Annaeus Seneca, *Scrieri filosofice alese,* București, Editura Minerva, 1981, p. 107;
[72] Vasile Vetișanu, *Vasile Pârvan idealul uman și valorile vieții,* București, Editura Albatros, 1983, p. 54;
[73] Vasile Pârvan, *Getica,* București, Cultura Națională, 1926, p. 149;
[74] Ibidem p. 151;
[75] Vasile Pârvan, *Memoriale,* București, Cultura Națională, 1923, p. 14;
[76] Ibidem;
[77] Vasile Vetișanu, *Vasile Pârvan idealul uman și valorile vieții,* București, Editura Albatros, 1983, p. 55;
[78] Ibidem p. 56;
[79] Vasile Pârvan, *Memoriale,* București, Cultura Națională, 1923, p. 14;

ogoarele roditoare ale tracilor[80]. Apoi grecii nu credeau că după moarte există altceva. Thracii sperau într-o viaţă mai bună după moarte[81]. Cu toate acestea ei convieţuiau împreună, însăşi zeii lor se contopiseră[82]. Geții se aflau la un anumit nivel de dezvoltare, destul de ridicat, lucru recunoscut de grecii, care vin pe aceste meleaguri pentru a-și întemeia propriile colonii. Grecii rămaseră mirați atunci când au luat contact cu înalta concepție despre lume și viață a geto-dacilor. În special în ce priveşte credința lor în nemurirea sufletului. Pârvan conturează imaginea thracilor din perspectiva grecilor. Ionienii ajunseră în secolul al VII-lea în țările traco-scite ale Pontului Euxin. Aici, ei au observat o multitudine de obiceiuri și credințe populare pline de înțeles adânc. Au mai întâlnit și o civilizație străveche, bine organizată. Recunoaștem că suntem martorii unei schimbări drastice a vechii Europe subliniază Maria Gimbutas [83]. Thracii sunt la rândul lor de origine indo-europeană, ajutând de asemenea la construcția unei noi Europe, chiar dacă pentru aceasta este nevoie de puterea armelor. Apoi perioada cuprinsă între 2500 și 2200 î. Hr. reprezintă „apogeul și ultima fază a expansiunii populației Kurganelor" opinează Gimbutas[84]. Tracii sunt acum remarcați ca stăpânitori ai Balcanilor, ai coastelor Mării Egee, Mării Marmara, Mării Negre. Sunt atestați ca participanți la războiul troian, eveniment datat în jurul anului 1200 î. Hr. O pagină din eroismul și înțelepciunea lor este scrisă de Dromichaites, regele dac, care se confruntă cu Lysimach, regele macedonienilor. După ce Lysimach pune stăpânire pe o parte a Asiei, se va orienta înspre teritoriul dintre Dunăre, Marea Neagră și Nistru, stăpânit de Dromichaites. Primele atacuri vor fi respinse cu succes de geți, dar urmează o a doua expediție a macedoneanului. Lysimach va trece Dunărea dorind ca acţiunea sa să fie hotărâtoare de această dată. Geții pârjoliră totul în calea macedonienilor, tactică folosită mai târziu de către voievozii români. Înfrângerea este evidentă, iar o parte a macedonienilor, în frunte cu regele lor cad prizonieri. În aceste condiții, Dromichaites, îi arată lui Lysimach mare respect, și îl duce în orașul Helis. Geții cer regelui lor masacrarea tuturor prizonierilor. Dromichaites dând dovadă de înţelepciune şi fiind un mare strateg își dă seama de implicaţiile geopolitice ale acestei victorii. El îi va convinge pe ai săi, de faptul că e mai bine ca regele macedonian să fie lăsat în viaţă, pentru că, doar așa el va fi recunoscător geților. Mai mult, arată Dromichaites, Lysimach le va da înapoi fără alte lupte cetățile care au fost ale geţilor[85]. Argumentele aduse au câștig de cauză. În final, același Dromichaites, ordonă ca Lysimach împreună cu toți oamenii lui să fie aduși la un mare ospăț dat în cinstea lor. Aici grecii vor avea o masă deosebită de cea a geților, mai bogată şi mai luxoasă[86]. Cum este și normal, grecii devin curioși în fața acestui tablou, aruncând probabil priviri nedumerite spre masa regelui get. Pilda de omenie și de înțelepciune a getului rămâne nemuritoare în timp, stârnind sentimente felurite în inima macedoneanului. În toiul ospățului, Dromichaites îi cere lui Lysimach opinia

[80] Ibidem;
[81] Ibidem;
[82] Ibidem p. 14-15;
[83] Momentul este consemnat în jurul lui 3500 î.Hr. „[…]în cea mai mare parte a Europei central-estice și în Peninsula Balcanică, cu excepția zonelor de munte și de coastă, a insulelor din Marea Egee și din Marea Adriatică și a Italiei. Superstratul kurgan (indo-european) este identificabil prin predominanța elementelor războinice, precum și prin tradițiile diferite în ce privește religia, artele și meșteșugurile" (Maria Gimbutas, *Civilizaţie şi cultură*, București, Editura Meridiane, 1989, p. 69);
[84] „Distrugerea masivă a orașelor din zona egeeană, Turcia și estul Mediteranei, a marcat sosirea triburilor kurgan – indo-europenii. În această perioadă istorică, grecii micenieni sun deja cunoscuți în Grecia, iar hitiții în Anatolia. Comorile fabuloase din mormintele regale indică victoriile căpeteniilor indo-europene în războaie, în jafuri și în stăpânirea unor popoare cu alt fond cultural" (Ibidem);
[85] Ibidem p. 172;
[86] „Grecii sunt poftiți pe cline cu stofele și covoarele scumpe de acasă, pe care Geții le luaseră acum ca pradă, li se pune o masă de argint și cupe de aur și de argint și sunt ospătați cu cele mai alese mâncări – în vreme ce geții au băncile lor așternute cu niște lăicere sărace, mese simple de lemn ori de corn de vită («precum era obiceiul la Geți») și, ca mâncare puține legume și carne" (Ibidem);

cu privire la masa care „i se pare mai regească", adică aceea „a macedonienilor sau a geților". Lysimachos a răspuns că, cea a macedonienilor. Atunci, îl întrebă din nou Dromichaites „de ce ți-ai lăsat orânduielile și viața aceasta strălucită și regatul încă mai strălucit și ți-ai dorit să vii la niște oameni barbari și ducând o viață de vite, într-o țară friguroasă și lipsită de roade puse de mâna omului și te-ai îndărătnicit să aduci împotriva firei armata ta în aceste locuri, unde o oaste străină lăsată sub cerul liber, lipsită de orice adăpost, nu poate să nu se prăpădească?" Lysimachos i-a răspuns că „mare greșală a făcut cu războiul acesta", dar „pe viitor va căuta să fie prieten și aliat„ și „nu se lasă întrecut în cele bune de binele pe care i l-a făcut acum Dromichaites". Acesta „a primit cu dragoste și cu suflet curat făgăduiala macedoneanului, a luat înapoi cetățile pe care i le răpiseră oamenii lui Lysimachos". Apoi a pus „diadema pe capul macedoneanului, şi l-a eliberat întru ale sale"[87]. Acest episod, dovedește din plin calitățile sufletești ale geto-dacilor, iar Pârvan este cel care le-a evidențiat ca nimeni altul, într-un mod aparte.

Pârvan pune un accent deosebit pe spiritualitatea geto-dacilor ca parte a idealului uman specific poporului român. El face din religia lor un factor dinamic al vieții acestora. Istoricul român va arăta că, antichitatea recunoaște geților, caracteristica severei religiozităţi. Aceasta le determină viața lor socială și națională[88]. Socrate însuși aduce în prim plan învățăturile lui Zamolxe, regelui filozof și mai apoi zeu, prin gura lui Platon, în dialogul *Charmides.* Aici, Socrate, află de suferința tânărului Charmides. Acesta avea o durere de cap ce-l chinuia constant. Socrate îi va descrie un leac și un descântec pe care i le dăduse un trac. Însă leacul nu poate vindeca un singur element al corpului, ci tot organismal. Astfel, atunci „cind vine cineva cu durere de ochi, ei îi spun că nu se pot încumeta să-i vindece doar ochii, ci trebuie să-i ingrijească în acelaşi timp capul, spre a-i insănătoşi ochii; şi la fel, să nu-şi inchipuie bolnavul — căci ar fi ceva tare necugetat — că poate să-şi vindece capul singur, fără restul corpului. Aşa se face că, dînd un regim pentru trupul întreg, ei incearcă să îngrijească şi să vindece partea prin tot. Sau nu ţi-ai dat seama că aşa stau lucrurile şi că aşa spun ei? (…) Aşa stau lucrurile, Charmides, şi cu descîntecul nostru. L-am învăţat cu prilejul unei expediţii, de la unul dintre medicii traci ai lui Zalmoxis, despre care se zice că au şi darul de-a te face nemuritor. Iar tracul acesta, arăta că medicii greci spun, pe bună dreptate, cele pe care le-am amintit eu acum. „Numai că Zalmoxis, adăuga el, regele nostru, care este zeu, mai spune că aşa cum nu trebuie să încerci a vindeca ochii fără să vindeci capul şi nici capul fără trup, e la fel nici trupul fără suflet, iar tocmai aceasta e pricina pentru care cele mai multe boli rămîn nevindecate de medicii greci, faptul că ei nu ţin seama de întregul a cărui ingrijire ar trebui s-o întreprindă şi că, dacă acesta nu se simte bine, este cu neputinţă ca partea să se simtă bine." Căci, spunea el, toate se trag din suflet, atât cele rele cât şi cele bune ale trupului şi ale fiinţei noastre intregi, revărsîndu-se din suflet, aşa cum se răsfrîng de la cap asupra ochiului. Ca urmare, mai ales sufletului trebuie să-i dăm îngrijire, dacă vrem ca deopotrivă capul, cât şi restul trupului s-o ducă bine. Iar sufletul, spunea el, tinere, se îngrijeşte cu anumite descântece, care sunt, la rândul lor, spusele şi gândurile frumoase. Din aceste spuse şi gânduri se naşte în suflete înţelepciunea, care, dacă se iveşte şi stăruie în noi, dă lesne sănătate atât capului cât şi trupului întreg. Arătându-mi deci leacul şi descântecul, el imi spunea: „Să nu te laşi înduplecat să îngrijeşti capul nimănui care nu-şi va fi dăruit mai întîi sufletul spre îngrijire descîntecului. Aceasta şi este greşeala pe care acum o săvârşesc oamenii, că încearcă să devină un fel de medici ai câte unei părţi, fără de cealaltă." Şi mă îndemna cu toată tăria să nu mă las convins a face într-altfel nici de către cel bogat, nici de vreunul mai de neam ori mai frumos. Eu aşadar înţeleg să-l ascult — căci i-am jurat-o şi trebuie să mă supun — iar dacă tu primești să-ţi dăruieşti întîi sufletul, cum prevedea străinul,

[87] Ibidem;
[88] Ibidem p. 151;

spre a fi descântat cu descîntecele trace, ţi-aş putea da leacul pentru cap; dacă însă nu, atunci n-aş avea ce să fac pentru tine, Charmides dragă”[89]. Din fragmentul redat, transpar adevăratele trăsături ale vieții geto-dace, precum și spiritul în care au fost educați. Avem o tradiție, o cultură toate transpuse în spaţiul carpato-pontic de către Zamolxe regele filozof devenit zeu. Viziunea daco-getă despre lume și viață, presupune așezarea în prim plan a întregului. Este vorba despre analiza și îngrijirea minții și a sufletului. Astfel, potrivit lui Vetișanu, în „viziunea tracilor despre lume, viziune integratoare, în esența ei, omul nu poate fi înțeles numai din perspectiva singular a eului fizic, deoarece individual are trăiri de ordin sufletesc, care se cer cultivate”[90].

Valorile vieții se află la traci pe primul loc, ele fiind cele care direcționează existența în genere, fiind adevărate sisteme de referință. În viziunea lui Pârvan, mobilurile și scopurile sufletești primează înaintea tuturor. Pârvan creionează începutul dureros și măreț al devenirii noastre, ridicând femeia dacă la rang de zeiță[91]. Femeia dacă este parte a devenirii noastre ca popor, un element esenţial, primordial, sine qua non, a unui proces desfășurat în nordul Dunării, dar și între Carpați și mare. Cultul muncii, a suferinței, a înțelepciunii, reprezintă tot atâtea caracteristici ale unui ideal uman aparte transgresat în continuitatea noastră istorică. Acestea sunt de fapt mobiluri sufletești, care se concretizează într-o anumită dinamică, după care funcționează arta de a fi a conștiinței noastre. Procesul continuității noastre istorice este compus din idealurile umane promovate de generații întregi[92].

În concluzie Pârvan conturează elementele constitutive ale idealului uman specific poporului român din mai multe perspective. Pârvan subliniază de la început faptul că, există o identificare nefericită a sufletului cu trupul în care primul trăieşte. Trupul este sinonim cu materia amorfă, cu biologicul, în vreme ce sufletul este racordat la spiritualul cosmic. Modernitatea aparţine unui materialism şi raţionalism feroce. Cultul Ideii, element ce aparţine ideaslului uman, îşi pierde consistenţa. Pârvan cere în mod imperios posibilitatea conştientizării fiinţei şi nu îndreptarea acesteia înspre cadrele limitate ale vegetativului etnografic. Aşa cum am arătat, epoca aparţine unui raţionalism acaparator care se extinde luând în stăpânirea sa lumea. În aceste condiţii Pârvan se îndreaptă înspre ceea ce el numeşte constanta umanizare a maselor de indivizi. Procesul este necesar pentru dezvoltarea culturii române şi face la rândul lui parte din idealul uman. Aici un rol important îl au personalităţile.

Spiritul de libertate se află la rândul lui în partea constitutivă a idealului uman conturat de către Pârvan. Spiritul de libertate este necesar naturii umane. În epocă îşi pusese amprenta linia politică a conservatorismului. Aceasta îngrădea ideea noului şi menţine linia inerţiei, care până la urmă este facil acceptată de către om. Individul refuză efortul, care îl secătuieşte de energie. El acceptă vechile legi, obiceiuri şi tradiţii cu care este obişnuit. Capitalismul reprezintă modernitatea şi induce în marile mase coordonatele profitului şi ale muncii furibunde. Cu toate acestea, capitalismul este condamnat de către Pârvan pentru că, acesta ignoră adevăratele idealuri omeneşti. Din punct de vedere spiritual, în epoca

[89] Platon, *Opere complete I ,* București, Editura Humanitas, 2001, pp. 73-74;
[90] Vasile Vetișanu, *Vasile Pârvan idealul uman și valorile vieții,* București, Editura Albatros, 1983, p. 61;
[91] „Bărbatul e înainte de orice fiul femeii. Fiii oamenilor sunt aceea ce sunt femeile lor: discrete, credincioase, cu suflet adânc, devotate până la moarte, - sau: greoaie, brutale, senzuale, loquace. Prin afinarea femeii se afinează rasa. Și femeile noastre au fost afinate de suferință, răbdare, credință, muncă, tăcere, închinare. Și fiii țărăncilor au fost: suferitor, răbdători, credincioși, muncitori, tăcuți, închinați datoriei, dintru străvechi timpuri și până în zilele de întemeiere a țării cele nouă de azi. La naşterea sufletului rasei biruitorilor de azi stă femeia Dacă. Tăria bărbătească a femeilor spartane, - marele foc de nebună închinare zeului îndumnezeirii noastre aici pe pământ, Dionysos inspiratorul, care ardea în femeile trace, - măreața tovărășie în luptă și suferință alături de bărbatul, în sfătuire cuminte, și maiestoasă maternitate a femeilor romane, - erau în femeia dacă. Spartan-thraco-roman a fost sufletul, care la alcătuirea națiunii noastre, ne-a fost dăruit de femeia Dacă” (Vasile Pârvan, *Memoriale,* București, Cultura Națională, 1923, p. 183);
[92] Vasile Vetișanu, *Vasile Pârvan idealul uman și valorile vieții,* București, Editura Albatros, 1983, p. 62;

modernităţii dominată de capitalism, Pârvan consideră că, omenirea făcuse pasul înapoi. Ea se afla spiritual vorbind, în momentul de dinaintea descoperirii focului în primitivitate.

Libertatea spiritului se află în directă legătură cu realitatea istorică. Fukuyama arătase că natura dorinţei omeneşti este schimbătoare, în funcţie de factorii istorici şi culturali. Acum, în epocă, preogresul se află condiţionat de descoperirile fizicii şi ale chimiei, toate sistematizate cu ajutorul matematicii. Asistăm la o industrializare masivă şi acaparatoare social şi economic. Pentru a asigura bunul mers al acesteia este nevoie de mână de lucru. Ţărănimea migrează de la sate în spre marile oraşe industrializate acum. Se cristalizează o nouă clasă socială, aceea a muncitorimii. Ca ideologie apare marxismul. În aceste condiţii, individul capătă încredere în arealul tehnico-ştiinţific şi este încredinţat că poate explica şi supune aproape totul. Alfred Stern observase că viaţa, existenţa în sine sunt valori transistorice. Acestea se împart la rândul lor în valori existenţiale şi valori instrumentale. Stern aşează civilizaţia tehnico-ştiinţifică în cadrul arealului valorilor instrumentale. Să nu uităm că descoperirile tehnico,ştiinşifice înlăturaseră oarecum din rândurile societăţilor omeneşti bolile, necazurile sau durerile. Pârvan acceptase faptul că, omul va primi cu braţele deschise noile invenţii tehnice, care îi uşurează viaţa. Atrage însă atenţia că tehnologia va fi greu de stăpânit. Omul va rămâne suspendat şi nu îşi va găsi locul. Vorbim de fenomenul alienării individului. Apoi metoda experimentală se răspândise pretutindeni, inclusiv în ceea ce priveşte ştiinţele spiritului. Asistăm astfel la apariţia unor noi specii de monism. Acestea se referă la legăturile dintre lumea înconjurătoare şi individ.

În epocă se impun curentele pragmatismului şi freudismului. Ele induc ideea potrivit căreia, idealul uman în sine prezintă dependenţă faţă de factorul ,aterial şi instinctual. Iată că, viaţa individului este supusă analizei de factură ştiinţifică, lucru cu care istoricul şi gânditorul nostru nu este de acord. Viaţa are ca şi scop însşi viaţa, aceasta ridicându-se deasupra materialului. Mai cu seamă că, fiecare clipă a vieţii omeneşti cuprinde o eternitate de gânduri şi de sentimente. Astăzi atrage atenţia Pârvan, omul este preocupat de material doar.

Marcus Aurelius este împăratul filozof a cărui operă a fost îndrăgită de către istoricul şi gânditorul nostru. Potrivit împăratului roman, viaţa virtuoasă înseamnă muncă, realizări prin disciplină şi echitate.

Educaţia reprezintă pentru Pârvan un proces esenţial cu implicaţii profunde asupra societăţii româneşti şi nu numai. Procesul în sine şi consecinţele pe termen lung ale educaţiei sunt părţi componente ale idealului uman conturat şi prezentat de către Pârvan. Pierce îşi impusese propia concepţie în epocă. Consecinţele de ordin practic pe care le atribuim propriilor noastre reprezentări, ne vor ajuta să conturăm ansamblul conceptului nostru despre obiectul ca atare. Astfel, orice expresie poate fi transformată în regulă de acţiune. potrivit aceluiaşi Pierce, doar dacă sunt îndeplinite anumite condiţii un fenomen poate să aibă loc. Freud pe de altă parte, aşeza la temelia vieţii libidoul şi inconştientul. Pentru Pârvan educaţia este unul dintre elementele care pot fi aşezate la baza existenţei. Universitatea este pilonul principal, ea fiind creatoarea universului spiritual al naţiunii. Libertatea gândului depinde de şcoala în sine. Marxismul promovase ideea culturalizării maselor. Pârvan se ridică ferm împotriva acestei tendinţe. Individul în sine, nu se poate dezvolta în fabricile de cultură care au devenit acum universităţile. Mai mult, şcoala are misiunea ei bine stabilită, aceea de a forma indivizi capabili de muncă şi de creaţie. Idealul uman de viaţă înseamnă libertatea de acţiune şi dezvoltarea aptitudinilor individului.

Tinerimea română trebuie să-şi însuşească cultura naţională sub toate formele ei, mai ales în condiţiile unirii din 1918. Universitatea este nevoită a se reforma de la temelie. Accentul trebuie pus în şcoală pe educaţia cu caracter naţional. Avem aici două coordonate: etic-naţională şi estetic-naţională.

O altă componentă a idealului naţional este reprezentată de solidaritatea socială, care include şi participarea la viaţa publică. Pentru exemplificare, Pârvan se coboară în antichitate

de unde ne aduce în prim plan eposul grec şi cel trac, care au în centru binele comun. Omul de rând nu are întrebări existenţiale, el este obosit de muncă. Lui i se oferă binefacerile sărbătorilor, în cadrul cărora transpare fenomenul solidarităţii sociale. Cetăţeanul unui polis participă la viaţa publică.

Idealul creator este sinonim cu creaţia spirituală omenească. Este evidenţiată o altă componentă a idealului uman. Există în acest sens legături între traci şi grecii de pe malul Pontului Euxin. Tracii credeau în nemurirea sufletului. Grecii nu credeau în existenţa de după moarte.

Pârvan a reuşit să transpună imaginea de ansamblu a unui ideal uman cu adânci rădăcini din antichitate şi care îşi găseşte continuitatea în modernitate. Legăturile devenirii omeneşti sunt astfel reliefate în mod concludent.